

Martin Pollack: KONTAMINIRANE POKRAJINE

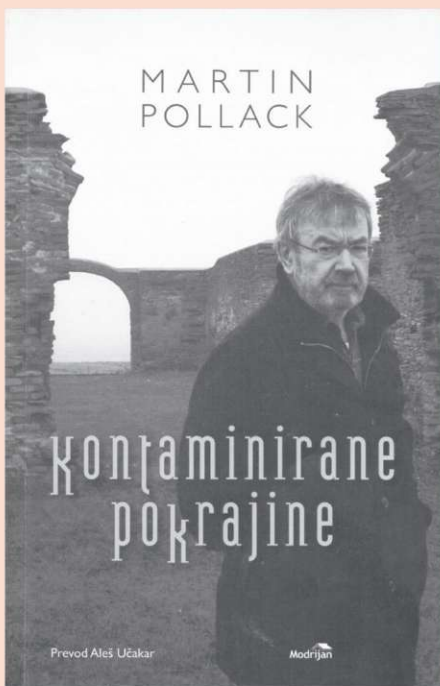
Prevod: Aleš Učakar;
Modrijan, 2014;
118 str.

Kontaminirani spomin

Knjiga esejev Kontaminirane pokrajine (v izvorniku Kontaminierte Landschaften, Residenz Verlag, 2014, Dunaj) avstrijskega pisatelja, prevajalca in publicista Martina Pollacka, rojenega leta 1944 v Bad Hallu, ni samo dokumentarni potopis, ki nas s forenzičnim pogledom popelje po »kontaminiranih« pokrajinah (srednje)evropskega Vzhoda v polpretekli zgodovini, temveč z neverjetno kombinacijo osebnizpovednega in stvarno poročevalskega v sedanjost preseva zgodbe zamolčanih in pozabljenih žrtev diktatur in vojn v 20. stoletju, tudi tistih iz Hude jame in masovnih grobov na Kočevskem. V prevodu Aleša Učakarja je knjiga pred nedavnim izšla pri založbi Modrijan.

»Pokrajina. Ta pojem nam zbuja večinoma prijetne občutke in pozitivna čustva, zlasti če ob tem nekritično pomislimo na svobodno, z ničimer spremenjeno in nepozidano deželo, v kakršni radi uživamo na svojih sprehodih in izletih,« v uvodu prvega eseja razmišlja Martin Pollack. Takoj zatem pa si, tudi zaradi bridke družinske izkušnje, nadene forenzična očala in s pogledom rine v dolgotrajno okužene pokrajine, v »kontaminirano« podzemlje novejših zgodovine, vse od baltskih držav, Rusije, Ukrajine, Belorusije, do Poljske, Slovaške, Nemčije, Avstrije in tudi Slovenije.

Medtem ko imajo danes uradne žrtve diktatur in vojn nešteta spominska obeležja in spomenike, je na drugi strani na tisoče žrtev totalitarizmov, diktatur in številnih ideoloških spopadov še danes brez svojega imena, brez svoje zgodbe, brez svojega obraza. Skrivoma so jih zagrebli na travnikih in poljih, v odročnem gozdu, kraški jami ali sredi zelene divjine, da bi storilci za vselej zabrisali sledi za seboj. »Naša naloga je, da prekinemo molk in drug drugemu brez kvalificiranja, primerjanja ali preštevanja zločinov povemo zamolčane zgodbe iz naše polpretekle zgodovine,« je prepričan Pollack, ki v svojih esejih ne moralizira, temveč

pripoveduje. Brez očitkov, brez obračunavanja, z dejstvi.

In prav dejstvo, da je v Kočevju in Laškem, v krajih, o katerih mu je stari oče pripovedoval toliko čudovitih zgodb o naravi (»V Kočevskem Rogu je [ded] navdušeno hodil na lov in mi o tem tudi pogosto pripovedoval. Čudovite zgodbe o medvedih in volkovih, ki so se tamkaj skrivali po dolinah.«) in po katerih si je v mladosti definiral svoj pojem lepote pokrajine, pozneje naletel na množična grobišča, je bilo poleg načrtovanih predavanj na graški univerzi povod za to, da je napisal knjigo o »kontaminiranih« pokrajinah.

Pollack v knjigi sprva opiše, kako so nekateri nemško-nacionalni pisatelji slavili germansko (nemško) naravno ubranost, nato pa prodrli na Vzhod z namenom, da bi zapuščena močvirja in mokrišča iztrgali naravi ter tamkajšnjim prebivalcem, nekulturnim Slovanom. A ko obdela ta politični vidik, začne obravnavati množične poboje in locirati množična grobišča po vsej Vzhodni in Jugovzhodni Evropi. Po pokrajinah, ki si jih je v letih 1939–1941 najprej podjarmil nacizem, zatem pa še komunizem. In ob rekonstrukciji dogodkov je do obeh sistemov enako neprizanesljiv. Njegov prikaz nacistične in komunistične zverinskosti, obsedene z iracionalno nujno pobijanja ljudi, je neverjetno stvaren in sistematičen.

Kar nekaj opisanih »kontaminiranih« pokrajin pa ima opraviti tudi z avtorjevo družinsko zgodbo. Z zgodbo Pollackovega očeta, ki je sam postal storilec in je »kontaminiral«. Dr. Gerhard Bast, visoki funkcionar gestapa in prostovoljni pripadnik SS, je namreč po vsej verjetnosti odgovoren za množične poboje na Slovaškem in Poljskem. Pollack pravi, da je povsem človeško, da o takšnih rečeh ne govorimo radi. Tudi zanj je bilo neverjetno boleče, ko se je po dolgih letih molka spoprijel z zgodbo svoje družine, z dejanji svojega očeta. Nekega dne je sklenil, da bo to zgodbo skrbno raziskal, pri tem pa svoji družini ni prizanašal. »Nisem tožilec in nisem sodnik, do tega nimam pravice, hotel pa sem poskusiti razumeti, kako je prišlo do tega, da je neka družina, moja lastna družina, moj oče ubral to pot, pot, ki je vodila do najhujših zločinov. Prav tako sem želel več izvedeti tudi o žrtvah, ki si vse zaslužijo, da spoznamo njihova imena in njihove zgodbe. Kot na primer Jude v gorah okrog Donovalya na Slovaškem, ki so jih lovili možje specialne enote posebnega oddelka in moj oče, ki jim je poveljeval, čisto podobno, kot je nekoč stari ded v Kočevju lovil volkove in druge živali.« Pollack se je pri tem individualno vendarle (od)rešil začaranega kroga maščevalnosti, ki iz žrtev dela storilce, iz storilcev pa (spet) žrtve. Kdor prepozna mehanizem maščevanja, lahko spreminja tok zgodovine.

V nemškem izvorniku je Pollackova zbirka esejev Kontaminirane pokrajine izšla v seriji z naslovom Ohraniti nemir. Na hrbtni strani knjige je zapisano, da gre avtorju za neprizanesljiv, toda skrben oris drugačnega, bolj resničnega zemljevida našega evropskega kontinenta. Za izrisovanje zemljevida, na katerem bosta na mesto zastrupljenih skrivnosti in anonimnih grobov stopila spomin in spominjanje. Če zgolj pogledamo stran, ne bomo pregnali (zlih) duhov, ki izpod korenin še vedno glodajo v naš kontaminirani spomin.

JERNEJA JEZERNIK

Obiščite www.airbeletrina.si in preberite več recenzij in kakovostnih člankov s področja kulture in družbe.

airBeletrina